

DESPRE HIDRONIMUL CALIȚA

AURELIAN CONSTANTINESCU

Calița este numele unui pîriu afluent al riului Rîmna. Acesta din urmă, la rîndul lui, este afluent al Milcovului¹. Atestările documentare pe care le-am găsit sînt din 1691 (7199), iunie 7: « П рѣка КАЛИЦІН²; 1698 (7206), iulie 27: КАЛИЦА³ și 1746 (7254), februarie 2: АПА КАЛИЦІН⁴. *Calița* ca atare nu a format pînă acum obiectul unei cercetări etimologice⁵.

La baza hidronimului *Calița* credem că stă v. sl. КАЛЪК cu sensul de « noroi, nămol », căruia i s-a adăugat sufixul -ИЦА, prin analogie cu alte toponimice de felul lui *Camenîța* — baltă lîngă balta *Săltava*, rn. Fetești⁶, sau *Zlatița*. Etimonul КАЛЪК mai apare în toponimia noastră și în alte forme, de exemplu *Caliștea* (*Căliștele*), numele unei bălți de lîngă balta *Bis-trețul*⁷.

În sprijinul etimologiei propuse mai sus vom încerca să aducem unele argumente.

1. Întreaga zonă geografică în mijlocul căreia este situat pîriul *Calița* poartă caracteristica exprimată de etimon. Astfel, un deal din imediata apropiere se numește *Tinosul*, iar pe lîngă el curge pîriul *Tinoasa*⁸. Oare nu aceeași cochetărie — cantitatea mare de nămol din albiu, — stă la baza denumirii celor două pîriuri? Despre așezarea *Măxineni* din apropiere, *Marele dicționar geografic al României* notează în mod expres: « calitatea pămîntului este mediocră, terenul fiind acoperit cu mlaștini întinse »⁹.

2. Tot în legătură cu etimonul КАЛЪК punem și numele unei vechi străzi din București: *Podul Caliții*, astăzi *Calea Rahovei*. În *Istoria Bucureștilor*, G. I. Ionescu-Gion scrie despre una dintre principalele artere ale capitalei noastre următoarele: « Calea Craiovei, numită acum 50—60 de ani, printr-un fel de curioasă cochetărie, Podul Caliței și al cărei adevărat nume fusese și a fost Podul Calicilor, azi Calea Rahovei »¹⁰. Avem convingerea că nu din « curioasă cochetărie » Podul Caliței primise acest nume, ci era continuarea unei vechi denumiri, care își avea rădăcinile în realitățile naturale, geografice ale acestei părți a Bucureștilui. Documentele nu surprind « nașterea » sau « înființarea » acestui « pod ». Atestările documentare care menționează direct acest « pod » sînt relativ tîrzii (secolul al XVIII-lea). Dar în timpul care s-a scurs de la apariția *Istoriei Bucureștilor* (1899), cercetarea istoriei capitalei noastre a progresat foarte mult. Deosebit de prețioasă ni se pare descoperirea și aducerea în circulația științifică de către profesorul Ion Ionașcu a celui mai vechi plan, din 1770, al orașului București¹¹. Acest plan arată, fără putință de tăgadă, că artera care ne preocupă se numea la acea dată (1770), deci cu mai mult de 50—60 de ani în urmă, cum scria Gion la 1889, *Podul Caliței*. Faptul nu a trecut neobservat nici

¹ *Marele dicționar geografic al României*, București, 1903 s.v.

² Arh. st. Buc., fond. Episcopia Buzău, ms. nr. 173, f. 335 v.

³ *Ibidem*, fond. mănăstirea Rîmnicul-Sărăt, pachet. XI—23, f. 2.

⁴ *Ibidem*, fond. mănăstirea Sf. Ioan, Focșani, ms. nr. 464, f. 211 v.

⁵ Acad. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1963, p. 330, nota 8, amintește fără comentarii *Lacul după Calița* (rn. Focșani) și *Valea Calița* (rn. Găiești).

⁶ DIR, seria B. Țara Românească, veac. XIII—XV, p. 151; veac. XVI, t. II, p. 38; veac. XVII, t. II, p. 298.

⁷ *Ibidem*, veac. XIII—XV, p. 167; veac. XVI, t. I, p. 180; t. VI, p. 370.

⁸ *Marele dicționar geografic al României*, s.v.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 375.

¹¹ I. Ionașcu, *Planul cartografic inedit al orașului București din anul 1770*, în « Studii », XII, 1959, nr. 5, p. 113—131.

de profesorul Ion Ionașcu, care scria în legătură cu aceasta că « Podo-Calitza », cum este trecut pe plan, este o « formă care ar lăsa să se înțeleagă că numele podului pe la 1770 nu avea legătură cu calicii »¹. Tot același plan ne dezvăluie că porțiunea inițială a podului Caliiți era situată într-o parte de teren care forma un ostrov al Dimboviței, înconjurat de un braț al acesteia, care strângea din ce în ce mai mult ml. Acest lucru a fost demonstrat convingător pe baza acestui plan și a unor documente și izvoare narative de către P. Cernovodeanu și N. Vătămanu². La sfârșitul capitolului consacrat Podului Caliiței, G. I. Ionescu-Gion arăta cu regret cum se înfățișa la 1889 acest « pod » și împrejurimile lui: « bucăți de strade mici, strimbe, strimbe și mocirloase »³. Astăzi, desigur, imaginea este cu totul alta. Dar, ca o amintire, care nouă ne spune foarte mult, o străduță care dă în *Calea Rahovei* — la începutul ei — se numește *Girlei*⁴. Cercetătorii ai istoriei orașului București au arătat recent că în secolul al XVII-lea « podul », trecea pe lângă această stradă a *Girlei* și continua în direcția vest⁵. Numele acestei străzi nu este o excepție sau unicat în toponimia orașului București. Avem în apropierea Căii Șerban Vodă o stradă cu nume asemănător, izvorit tot din realitatea terenului: *Între girle*⁶.

Ținând seama și de faptele de mai sus, credem că și Podul Caliiței trebuie pus în legătură cu numele unei ape, mai mult sau mai puțin curgătoare, sau chiar numai o mlaștină dispărută, numită *Calia*, existentă în imediata apropiere a « podului ». Numele apei va fi fost dat de slavi, pe care descoperirile arheologice recente îi arată locuind în secolele al VI-lea, al VII-lea și al VIII-lea e.n. pe teritoriul din apropiere: străzile Blănari și Ion Nou, dealul Mihai Vodă⁷. Numele reflectă realitatea geografică. Treptat sensul nu mai era însă înțeles⁸ și, prin paronimie, fenomen lingvistic frecvent și activ și în nașterea toponimicelor, s-a ajuns la *Calici*, cuvânt înțeles de vorbitori. Forma *Podul Calici(lor)* a fost întărită de prezența, în evul mediu, în apropiere, a calicilor. Documentar însă, după cum am văzut, forma *Calia* este atestată înaintea celei de *Calici*⁹. Se știe că numele străzilor din orașe pot fi explicate și prin condițiile geografice și istorice¹⁰.

3. Nu putem să nu ținem seama, cercetând toponimia de origine slavă din țara noastră, de toponimicele asemănătoare din celelalte țări slave sau care au suferit influența slavă. Aceste toponimice, pe care le arătăm mai jos, vin și ele, credem, în sprijinul etimologiei propuse pentru *Calia* de la noi.

Cele mai apropiate sînt, firește, cele bulgărești. Astfel, toponimicul în forma de azi *Калица* apare atestat documentar în 1430 sub forma *Калица*, iar în 1607 sub forma *Калица*¹¹. Bulgaria ne oferă de asemenea toponimice de felul lui *Калово*, *Калица* (atestată documentar) și *Цирнокалица* și *Калино*, tradusă de otomani prin *Чамурлу*, de la cuvîntul *čamur* (« noroi », în limba turcă).

Tot Bulgaria ne oferă un toponimic cu același sufix ca și *Calia*, dar avînd ca etimon v.sl. *кѣлици* (« noroi ») *Брекица*¹².

Kalisz este numele unui oraș din Polonia pe râul Proсна, în voievodatul Poznań. Este una dintre cele mai vechi așezări de pe teritoriul Poloniei, fiind cunoscută din veacul I al erei noastre¹³.

În apropierea orașului se află locul unei celebre bălăli din 1706. Locul fusese ales din considerații tactice, din cauza « bălților puțin accesibile »¹⁴.

În Ungaria, în cîmpia Tisei, există pîriul *Kölicska*, în al cărui nume recunoaștem pe *калица*, plus sufixul diminutival *-ka*. În 1895 se înființa o societate numită a « vâii pîriului

¹ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 120.

² P. Cernovodeanu și N. Vătămanu, *Contribuții la vechea topografie a Bucureștiului: Ostrovul Dimboviței, sec. XVI—XVII*, în « Studii », XII, 1959, nr. 6, p. 115—132.

³ G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 376 (subl. ns.).

⁴ *București Ghid*, București, Edit. Meridiane, 1962, p. 364, careul 349.

⁵ P. Cernovodeanu și dr. N. Vătămanu, *Considerații asupra calicilor Bucureșteni în veacurile XVII și XVIII. Cîteva identificări topografice legate de așezările lor*, Citat după: Panait I. Panait, *Observații arheologice pe șantierul de construcții din copilărie, în Cercetări arheologice în București*, București, 1963, p. 165.

⁶ *București Ghid*, p. 368, careul 374.

⁷ M. Сомъа, *Новые сведения о расселении славян на территории РНР*, în *Isl.*, IX, 1963, p. 509, 512—513 și 524—525.

⁸ Din confuzia lor credem că s-a născut și forma hibridă, atestată documentar, *Podul Calitelor*, la 15 august 1846.

⁹ Arh. st. Buc., fond. măn. Spirea din Deal, ms. 316, p. 52.

¹⁰ Ionescu-Gion afirmă (*op. cit.*, p. 375): « cam după 1800 (!) apare și numirea... Podul Caliiței, întru nimic justificată ». După cum am arătat, numirea este mult mai veche de 1800.

¹¹ Cf. Vladimir Šmilauer, *Uvod do toponomastiky*, Praga, 1963, p. 124—125. Vezi și C. C. Giurescu: *Toponimie bucureșteană. I. Drumul Sării nu « Drumul Serii »*, în *SCL*, XIII, 1962, nr. 1, p. 73—75.

¹² Rusi Stoikov, *Наименования на български селци в турски документи на ориенталския отдел на Народната Библиотека... от XV, XVI, XVII и XVIII век*, în *Известия на Народна Библиотека и на Библиотека при Софийския държавен Университет*, t. I—VII, Sofia, 1961, p. 413.

¹³ Jordan Zaimov, *Български водни имена в светлината на славянската лексика*, în *Славянска филология*, Sofia, 1963, t. III, p. 302. În toponimie sufixul *-ica* nu are funcție diminutivală, ci aceea de « legătură între cuvîntul de bază și cel derivat ». Cf. I. Zaimov, *Български топонимични наставки*, în « *Onomastica* », VII, 1961, nr. 1—2, p. 196 și 198.

¹⁴ *Большая Советская Энциклопедия*, ed. a 2-a, vol. XIX, 440.

¹⁵ *Ibidem*, p. 441 și *Военно-исторический обзор Северной войны*, Petersburg, 1851, 65—66.

Kóliczka», care avea drept scop asanarea terenurilor mlăștinoase din apropierea acestui pîriu¹. În Cehoslovacia, de asemenea se păstrează toponimice, ca de pildă: *Kaliště* și *Kalivody*², considerate ca foarte vechi, datînd din epoca așezării cehilor în acele locuri. Cercetînd toponimia U.R.S.S., dăm de toponimice de felul lui *Каличино*, pe riul, *Русса*, afluentul riului *Лобь*³, *Калице*, așezare aproape de vărsarea riului *Ковашин* în Golful Finic⁴, *Калка* sau *Рудыца*, acesta din urmă un hidronim derivat de la *руда* (minereu)⁵.

Luînd în considerare toate cele de mai sus, credem că hidronimul *Calița* are etimologia *КАЛЪ* (noroi), plus sufixul *-ица* și trebuie inclus pe viitoarea hartă generală a hidronimelor de origine slavă din țara noastră.

¹ *Revai Nagy Lexikona*, Budapesta, vol. XI, 1914, p. 797.

² V. Šmilauer, *Osídlení Čech ve střední místních jmen*, Praga, 1960, p. 80 și 161.

³ *Atlas CCCP*, ed. a 2-a Moscova, 1955.

⁴ *Ibidem*.

⁵ V. A. Jucikevič, *Происхождение географических названий (топонимика) Белоруссии*, Minsk, Изд. Белгосуниверситета, 1961, p. 196.